

rustu.bozkurt@dunya.com

RÜŞTÜ BOZKURT

Söylem özgürlüğünün önemi

Doğal sınırlarının sonuna kadar özgür olan insan zihni, kendi öznel genellemelerini başkalarıyla paylaşarak "kitle desteği" sağlamak için "özgür anlatıma" ihtiyaç duyar. Özgür anlatımın asıl önemli etkisi, "aykırı düşüncelerin tez, antitez ve sentez" açılımıyla düşünce sınırlarını genişletmesidir. Özlü bir biçimde anlatmak gerekirse, zihinsel özgürlük, söylem özgürlüğüyle "değer" üretebilir.

Douglas C. North'tan Daron Acemoğlu'na oradan Hywel Ceri Jones'a "kapsayıcı" ve "sömürücü", "içermeci" ve "dışlayıcı", "sürdürülebilir" ve "sürdürülemez" diye nitelenen "kurumların" maddi ve kültürel zenginlik üretmek için yaşamı kolaylaştırmadaki etkin ve belirleyici rolü herkes tarafından kabul ediliyor.

Kurumların zenginlik üretimindeki önemi anlatılırken kullanılan nitelendirmeler arasında "kapsayıcı ve sömürücü kurumlar" kavramı öne çıkıyor. Bu iki nitelendirme, maksadı daha bütünsel anlamamıza yardımcı oluyor. Bu açıdan bakıldığında "kapsayıcı kurumların gücü" beş ayrı bileşeniyle şöyle açıklanıyor:

- ◆ Fırsat eşitliği ve eşit hakların gücü.
- ◆ Paylaşımçı ortak aklın gücü.
- ◆ Katılımcı yönetim anlayışının gücü.

- ◆ Sistem kapasitesinin gücü.
- ◆ Kendini yeniden üretebilmenin gücü.

ÖZGÜR DÜŞÜNCEYE, SÖYLEM ÖZGÜRLÜĞÜ DEĞER KATAR

Kapsayıcı kurumların gücünü yaratan bileşenler arasında insan-odaklı olan, bireyin rolünü ve konumunu öne çıkaran "fırsat eşitliği ve eşit hakların tanınması" konusunun çerçevesini bu yazı kapsamında çizmeyi deneyelim.

Bireyin fiziki ve düş gücünü etkin ve verimli kullanabilmenin temel güdüsü, bireyin özgür düşünme sınırlarını genişletmektir. Özgür düşünmenin önüne konan her engel, çevresine çekilen her çeper, kurum yapısının içine hayat katan birey enerjisinin israf edilmesine yol açar.

Kurumlarda "fırsat eşitliği ve eşit hakların" ya-

rattığı gücü sınırlayan asıl engel “özgür anlatımın kısıtlanmasıdır.” Anlatım, toplumsallaşmanın ilk adımı ve bir fikri kitlelerin zihninde meşrulaştırmanın olmazsa olmazıdır. Önyargılar, yerleşik doğrular, kalıp düşünceler ve kör inançlar özgür anlatım gücünü sınırlar. İnsanların özgür anlatım güçlerini sınırlayan örgütlerde, ortak akıl tabanının genişletilmesi, kitle zihninde meşrulaştırma çabaları, kitle desteğinin sağlanması ve kitle enerjisinin zenginliğe dönüştürülmesinin verimliliği azalır.

Doğal sınırlarının sonuna kadar özgür olan insan zihni, kendi öznel genellemelerini başkalarıyla paylaşarak “kitle desteği” sağlamak için “özgür anlatım” ihtiyaç duyar. Özgür anlatımın asıl önemli etkisi, “aykırı düşüncelerin tez, antitez ve sentez” açılımıyla düşünceleri sınırlarını genişletmesidir. Özlü bir biçimde anlatmak gerekirse, zihinsel özgürlük, söylem özgürlüğüyle “değer” üretebilir.

Kurumsal gelişmenin yaygınlaşmasını, derinleşmesini ve etkinleşmesini istiyorsak; kurumsal gelişmeyi içselleştirerek kaynak verimini artıracaksak, en küçük iş yerinden, çok uluslu bir şirkete, oradan devlet örgütlenmelerine kadar her yerde çalışanların düşüncelerini ifade edebilmelerinin önünü açmalıyız.

Kurum kültürü üzerinde araştırma yapanların vurguladıkları gibi, bir örgütün raporları, medyaya yapılan açıklamalar, resmi söylemleri, duvarlara asılan sloganları asla “kurumsallaştığının” göstergesi değildir. Kurumun sorunları tartışılırken, en alt kademedeki çalışanla, en tepedekinin bir arada bulunabilmeleri ve düşüncelerini hiçbir korkunun gölgesini düşürmeden özgürce anlatabilmeleri kurumsallaşmanın gerçek göstergesidir.

KALİTELİ FİKİRLER GELİŞTİRİLİYOR

Endüstride makinelerinin birbiriyle iletişime geçebilmesi aşamasına geliniyor. Yaratıcı yenilikler ve otomasyon sıradan, hatta vasat eğitimli iş gücünü sistem dışına itiyor. Bu eğilim giderek güç kazanıyor. Verimlilik savaşı, yaratıcı-girişimcilik ekseninde iş süreçlerini ve iş gücü profillerini sürekli geliştirmeyi gerektiriyor.

Satıcı piyasaların görece gerileme süreci hızlanırken, alıcı piyasaların egemenliği giderek artıyor. Ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik sınırları zorlanıyor. Her türlü mal ve hizmet, dünyanın neresinde olursa olsun insanların önce zihinlerini, sonra caddelerini ve sokaklarını işgal edebiliyor. Mal ve hizmet kadar, insan ve değerlerinin akışkanlığı da artıyor. Mal kapitalizmi yerini hızla entelektüel kapitalizme bırakıyor.

Örgütlerin zenginliğini banka hesapları, yaratıcıları cirolar belirlemiyor; ortaya koyabildikleri ve

yaşama taşınabilir projeler, o projelerin arka planını oluşturan “kaliteli fikirler” oluşturuyor. Kaliteli fikirler, kirlilikten arındırılmış net bilgilerin, güncel gerçeği algılayan birikimin beslediği sezgilerle birlikte kullanabilme yeteneğini geliştirmeyi de gerektiriyor.

EŞİT HAKLAR TANIMA ORTA GELİR TUZAĞININ AŞILMASINA OLANAK TANIYOR

Hangi toplum, sorunlara fırsat eşitliği ve eşit hakların gücü odağından bakıp, “açık ve demokratik ilişkiler ağı” oluşturuyorsa, kapsayıcı kurumlar yaratmanın gerek şartlarından birini yerine getirmiş oluyor.

Hangi toplum, entelektüel sermayenin yarısını oluşturan “kadın nüfusunun iş yaşamına girmesini” öncelikli bir politika olarak benimsiyor, uygulamalarında olumlu sonuç yaratıyorsa, az gelişmişlik ayıbını aşarak, gelişmiş toplumlar kervanına katılabilir.

Hangi toplum, yer altı ve yer üstü varlıklarını, fiziki sermayesini, insan kaynağını ve teknolojiyi etkin biçimde koordine ediyor.

Almanya’da bir Türk girişimci Berlin’de dört merkezde “mesleğe hazırlık ve meslek eğitimiyle yetişkinler için meslek içi eğitim ve yeni alanlara geçiş eğitimi” konusundaki başarısının ardındaki itici gücün “eşitlik çerçevesinde kurulan ilişki” olduğunu söylüyor. Firma sahibi, “İnsanlar, kendilerinde potansiyel bulunduğu ve yaşamlarını anlamlı kılacak bir şeyler yapabilecekleri gösterilebilirse yola devam etmek için motivasyon kazanıyor”¹ diyor.

Kapsayıcı kurumların çok temel bileşeni olan “fırsat eşitliği ve eşit hakların gücünü” yaratan etkenleri netleştirmeden, istihdam arttı, istihdam azaldı tartışmalarını yapmanın değeri de anlamı da yerli yerine oturmuyor. Herkese geçimini sağlayacağı bir iş yaratmanın en etkin yol ve yöntemi üzerinde bir ortak akıl yaratmayı merkez düşünce edinmiş tartışmalara, yazıp çizmelere yönelmeliyiz. Alev Alatlı ve İlber Ortaylı’nın bileşen ve bağlamlarını ayrıntılarıyla açıkladıkları “paçoz tartışmaları”² aşmalıyız.

Kaynak:

¹ Canan Topçu, “Herkes eşit şans verilmesinin destekçisi” DE Magazine Deutschland, T/1 2013

² Alev Alatlı, Sakallı Celal’ın (Celal Yalın) “Meşrutiyeti getirdik olmadı. Cumhuriyeti kurduk olmadı. Bir de ciddiyeti denesek ne dersin?” diye yakın arkadaşı Milli Eğitim Bakanı’na karşı çıkışıyla ilgili anekdotu anımsatarak, “Bence bu anekdot ‘paçozluk’ denilen illetin geçişine iyi bir göndermedir. Sonuç, birbirlerinin beylik ahkâmlarını tekrarlayan, gelip geçer keyiflere kul köle ama mutmain, ama kendileriyle fevkalade barışık yurdum insanları. Isıtıp ısıtıp sofraya sürülen mesnetsiz siyasi tespitler, incir çekirdeğini doldurmayan gündemler, pıreyi deve, habbeyi kubbe yapan sığlık. ‘Paçozluk’ta sürüden ayrılmamak esastır. Kim ne yapıyorsa, onu yapmak, kim nereye gidiyorsa oraya gitmek, kim nereye rağbet ediyorsa ona rağbet etmek ‘trendy’ kabullere sıkı sıkıya yapışmak, açığa düşmemek... Toplam eblehleşme, değerler yitimi...” diyor. (Haber Türk, 8 Nisan 2013)

Kurumlarda “fırsat eşitliği ve eşit hakların” yarattığı gücü sınırlayan asıl engel “özgür anlatımın kısıtlanmasıdır.”

Anlatım, toplumsallaşmanın ilk adımıdır. Bir fikri kitlelerin zihninde meşrulaştırmanın olmazsa olmazıdır. Önyargılar, yerleşik doğrular, kalıp düşünceler ve kör inançlar özgür anlatım gücünü sınırlar.